

Ajakirja Riigikogu Toimetised sihiseaded ja käimavedu

AARE KASEMETS
Riigikogu Toimetiste
esimene peatoimetaja

RiTo missioon on siduda eestikeelsed teadusuuringud kavakindlalt Riigikogu teabekeskonnaga ja mõtestada olulisi poliitikaanalüüsi põhiseaduse preambuli vaimus.

Me võime 1990. aastaid nimetada Eesti Vabariigi nii nähtavate kui ka nähtamatute institutsioonide¹ ehituse ajaks, ja 2000. aastal alustanud ajakiri Riigikogu Toimetised (RiTo) oli-on selles ajas üks Riigikogu kui kodanike esinduskogu põhiseaduslike ülesannete teostamist toetav algatus.

Olin RiTo idee koosloomes kujundaja, läbirääkija ja käimavedaja rollides, sh RiTo esimene peatoimetaja (2000–2001). Tegin seda Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinfoosakonna (MSI) juhtimise (1995–2003) kõrvalt, mis lisaks RiTole hõlmas Riigikogu liikmete teabega

¹ Institutsioonidena käsitletakse sotsiaalteadustes teatud eluvaldkondades ja organisatsioonides valdavaid väärtusi, norme, sõnastatud mõisteid, reeglid, autoriteedisüsteeme, artefakte ning mõtlemis- ja käitumiserutiine (Kasemets 2016; 2018).

varustamist ja nõustamist, Riigikogu tööga seotud sotsioloogiliste uuringute kavandamist,² Riigikogule esitatud ministeeriumide seaduseelnõude ja analüüside kvaliteedi hindamist, parlamendiuuringute alast koostööd ülikoolidega, osalemist maailma parlamentide teabeteenistuste võrgustikes (IFLA.org; ECPRD.org), mitmesuguseid teaduskonverentse jpm. RiTo idee esitamise ajaks olin lugenud lugematul hulgal teiste parlamentide teabeteenistuste tööga seotud artikleid, ajakirju ja raamatuid. Näiteks üks inspiratsiooniallikaid oli USA Kongressi uurimisteenistuse kvartaliaajakiri Knowledge, Power and the Congress (1991), mille põhikoostaja Bill Robinson sai mu mentoriks (Robinson 2003). RiTo vajaduse mõtestamisel mängis rolli ka minu kogemus Riigikogu majanduskomisjoni nõunikuna (1993–1995), kus nägin, kui erinevate teadmistega võivad olla Riigikogu liikmed ning kui lai võib olla kuristik Riigikogu komisjoni arutelu ja reguleeritava valdkonna

² Riigikogu põhiseaduslike ülesannetega seotud sotsioloogiliste ja avaliku arvamuse uuringute tellimisel (1996–2002) oli üks eesmärke rahva „vaikiva enamuse“ erinevate rühmade murede, informeerituse, ootuste, võimaluste, poliitikaelistuste (sh riigieelarve prioriteetidid) ja muutusteks valmisoleku peilimine. Sõnum poliitikutele oli-on lihtne: kui koalitsioonipoliitikute (valitsuse) seadusandlikud ja riigieelarvelised eelistused (nt NATO 2%) erinevad tunduvalt rahva demokraatliku enamuse eelistustest, siis seda enam tuleb selgitada ja põhjendada valitsuse eelistust (Kasemets 2003; 2018).

Hetk Riigikogu Toimetiste (RiTo) nr 1 esitluselt aastal 2000 ja kolmnurk, kellela RiTo väljaandmine poleks käivitunud: vasakul Riigikogu esimees Toomas Savi, keskel mina RiTo peatoimetaja ning Riigikogu Kantslei majandus- ja sotsiaalinfoosakonna juhataja rollis, ja paremal Riigikogu Kantslei direktor Heiki Sibul. Mul on näitena käes punaste kaantega Saksa Bundestagi ajakiri Zeitschrift für Parlamentsfragen. Heiki ees virnas on trükivärvi järgi lõhnavad 335-leheküljelised RiTo esimese numbriga eksemplarid.

Foto: Riigikogu Kantslei arhiiv / A. Kasemets, erakogu

teadusuuringute vahel. Üldistades – RiTo võimatu missioon oli ja on aidata kujundada teadmispõhise ja vastutustundliku (moraalse) poliitika- ja õigusloome arutelu eeldusi meie riigis, sest seadused mõjutavad meie inimeste vaimset ja füüsilist elukeskkonda, elurõõmu jpm (Kasemets 2000b,159–164; 2018, 17–18).

1990. aastate lõpuks oli meil maailma rikastest riikidest hulk häid näiteid parlamendipoliitika, õigusloome jm ajakirjadest, kuid Eesti poliitilise kultuuri kontekstis (vt ka Taagepera 2000; Arjakas 2000; Gräzin 2000; Lauristin 2001; Sirendi 2001, Lukas 2001) oli mõte uus. Sai kõvasti nuputatud, kuidas arvult väikese rahva esinduskogu sees ja ümber keerlevaid infovooge kasutades teha

huvitav ja kasulik ajakiri – selline ajakiri, kus poliitikud ja ametnikud kohtuvad teadlaste ning ettevõtete ja vabaühenduste esindajate tekstidega ja vastupidi. Kolleegid Euroopa Parlamendiuuringute ja Dokumentikeskuse (ECPRD) võrgustikus olid vahel rõõmsalt kadedad nii Riigikogu tööga seotud sotsioloogiliste rahvaküsitluste kui ka neid avalikustavate kogumike, sh RiTo pärast (Kasemets *et al.* 1999; 2002). Mitmed teadmusühiskonna algatused, mis teistes riikides tundusid võimatud, olid Eestis võimalikud. Kui minult on küsitud, miks, siis üks vastuseid oli-on: oleme väike ühiskond, meie esimese põlvkonna poliitikud ja ametnikud olid riigi ülesehitusele pühendunud ja uued võimule tulnud

erakonnad ei olnud veel võimuvõitluses koloniseerinud Riigikogu autonoomiaga seotud otsustuskanaleid (Kasemets 2018, 14–18, 75).

Tagasisivaates võib tunduda, et RiTo algatamise otsuseni jõudmine oli suhteliselt lihtne: mina veensin RiTo idee headuses Riigikogu Kantselei sellast direktorit Heiki Sibulat ja seejärel veensime koos Heikiga Riigikogu esimeest Toomas Savi (meie kolme töösuhete kontekstist olen põgusalt kirjutanud: Kasemets 2014). Riigikogu esimehe jah-sõna väljendus Riigikogu Kantseleilt 1999. aastal valitsusele esitatud riigieelarve ettepanekus.

20 aastat kulges kiiresti. Kui RiTo lugejal on soov teada, millised olid käivitusaia ideed RiTo sihtidest, sihtrühmadest, mõjudest jne, siis võib avada RiTo esimese numbril. Omas ajas ajalooliselt mõeldes sai kõik kirja pandud ridadesse ja ridade vahele (sh Kasemets 2000a; 2000b). Minu ja Ülo Siivelti esimese RiTo numbril toimetajate tagaveeru artiklisse „Uus parlamentaarne foorum – mis, miks, kellele ja kuidas edasi?“ (2000), Toomas Savi avaartiklisse (2000) ja Heiki Sibula eessõnasse (2000) sai kirja RiTo esimene teekaart, mis tundus 2000. aastal ambitsioonikana, kuid osutus (tänu kõigi toimetajate pingutustele) *praeguseks kätte jõudnud tulevikus* üsna realistlikuks. Meenutan mõningaid RiTo käivitusaia ideid ja laiendatud sihte.

RIIGIKOGU TOIMETISTE KÄIMAVEDAMISE SIHID 2000+

► RiTo püüab hõlmata nii poliitilise kui ka akadeemilise suunitlusega tekste. Uurides teiste riikide parlamentaarset väljaandeid ja mõeldes Eesti demokraatia, infoturu ning Riigikogu põhiseaduslike ülesannete peale, tekkis esimene visioon RiTo kontseptsioonist ja sihtidest. Arvestades asjaolu, et Eesti ühiskond ja võimalik lugejaskond on arvult suhteliselt väike, pole otstarbekas luua kitsalt õigusele või poliitikal keskenduvat väljaannet. RiTost võiks

kujuneda foorum, kus arutletakse Eesti riigi veelgi inimkeskemaks, õiglasemaks, rikkamaks ja konkurent-sivõimelisemaks muutmise võimalusi.

- RiTo tulevikukontseptsioonis on meie jaoks väga oluline, et ühete kaante vahele jõuavad nii Riigikogu ja teiste põhiseaduslike institutsioonide kui ka Eesti ülikoolide, riigiasutuste ning aktiivsemate äriühingute ja mittetulundusorganisatsioonide esindajate seisukohad.
- Loodame, et RiTo aitab kaasa koostöö tugevdamisele avaliku, era- ja mittetulundussektori vahel, mis on eelduseks ka seadusandluse kvaliteedi parandamisel. Kodanikeühiskonna mõtte kohaselt vastutame me kõik mingil määral ühiskonda ja õigust loovate väärtuste hoidmise eest. Riigikogu seadusandlik tegevus puudutab kõiki olulisemaid ühiskonna alasüsteeme ja kuna õiguslik regulatsioon on kultuurilise, majandusliku ja administratiivse regulatsiooni kõrval üks paljudest, siis on ehk vähikulegi selge, et riigi juhtimine seaduste kaudu on ideaalis interdistsiplinaarse koostöö valdkond, mida Eesti põhiseaduse väärtustest lähtudes ei tohiks üksnes poliitikute ja juristide meelevalda jätta.
- Nii õigussüsteem kui ka õigus on viimaseid kantse, kuhu uue elektroonilise meedia ja üha globaliseeruva majandus- ja poliitikaelu mõjud alles hakkavad jõudma. Muutuv ühiskond muudab ka parlamendi ning õigussüsteemi käitumist, mis on sunnitud järele andma üha jõulisemale uuele meediale ja kodanikuühiskonnale, otsima võimalusi uute *ühiskondlike* kokkulepete sõlmimiseks jne. Kuis see muutuste ahel mõjutab Riigikogu, näitab lähitulevik.
- RiTo peaks kujunema foorumiks, kus arutletakse Eesti ühiskonna ja riikluse jätkusuutlikumaks muutmise võimalusi sellisel viisil, et nad jõuavad avaliku ja parlamentaarset arutelu järele

ka valitsuskabineti ja ministeeriumide otsustesse.³

- ▶ Luues Eesti esimeste parlamentaarsete toimetiste traditsiooni, toetume vanale ühistegevuse põhimõttele – *kus viga näed laita, seal tule ja aita!* (Kasemets, Siivelt 2000, 305–307).

RIIGIKOGU KOALITSIOONI- JA OPOSITSIOONIERAKONDADE ESINDATUS: TASAKAALU OTSING

Omaette olemuslikuks probleemiks oli ja on RiTo toimetuskolleegiumile võistlevate poliitiliste erakondade esindatuse küsimus. Koalitsiooni ja opositsiooni rollide eristamine on parlamentarismist vanem nähtus ning eks see meenuta Eesti valijatele vahel A. H. Tammsaare Vargamäe tege-laste jõukatsumisi. Teiste parlamentide väljaannete uuring näitab, et mahuliselt domineerib valitsuskoalitsioon. Arutasime neid küsimusi, lähtudes *tugevama argu-mendi printsüübist*, teiste riikide näidetest ja esimestest pretsedentidest. Opositsiooni-koalitsiooni esindatuse jälgimine oli RiTo esimeses toimetuskolleegiumis Riigikogu liikmete Anti Liivi ja Ivar Tallo ülesandeid (Kasemets, Siivelt 2000). Kolleegiumiga hiljem liitunud Igor Gräzin võttis selgi teemal reljeefselt sõna: „RiTo on elitaarsetele massidele kättesaadav ajakiri, sh on kunstiline kujundus maailmaklass.“ Teiseks, „idee õigsust ei määra selle poolt hääletavate inimeste hulk ja seega puudub sisuline vastuolu koalitsiooni ning opositsiooni vahel“. Ta leidis, et „poliitiliste huvide esindamine on vajalik – huvideta pole huvitav“, kuid ausa mängu reeglid eeldavad, et autor esitab oma poliitilised

³ 2020. a paistab, et Riigikogu arutelu- ja valitsuse mõjutusvõimalusi on ahendatud. Näiteks, koostades 2020. a oktoobris maaeluministri kirja kavandit Riigikogu maaelukomisjoni esimehele seoses Vabariigi Valitsuses kinnitatava „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ eelnõu aruteluga Riigikogus, tuli mulle üllatusena, et õiguslikult on Riigikogu liikmete kirjalike ettepanekute esitamise protseduur Vabariigi Valitsuse valdkonnaarengukavadele reguleerimata nii Riigikogu kodukorraseaduses, riigieelarvaseaduses kui ka viimasest lähtuvas Vabariigi Valitsuse strateegiliste arengukavade määruses.

veendumused selgelt (Kasemets 2001, 9). Meie üks olulisi RiTo kui Eesti poliitika ja õiguse mõjutuskanali läbipaistvust edendavaid ja võimalikke huvide konflikte valgustavaid kokkuleppeid oli RiTo autorite n-ö kes-on-kes ehk lühielulugude lisamine RiTo numbrite lõppu.

Esimesed numbrid olid mulle ja toime-tuskolleegiumile proovikiviks, kus mitmed mõttetalgutel väljakäidud ideed ei leidnud kohe rakendust. Näiteks rubriik „Riigikogu kõned“. Arvasin Suurbritannia Parlamendi Alamkoja raamatukogus nähtule mõeldes, et igas RiTo numbris võiks olla mõni kultuurilist tähendust omav Riigikogus peetud kõne, mida julgeme tuua tulevas-tele põlvedele Eesti riigimeeste ja naiste poliitilise retoorika eeskujudeks.

RITO SIHTRÜHMADE, SH KAASAUTORITE ETTEKIJUTAMINE

Kuna RiTo püüdis algusest peale olla avatud foorum, mis avaldab tasakaalustatud viisil Riigikogu põhiseaduslike ülesannetega seotud seisukohti, uuringuid ning ettepa-nekuid ja kajastab jõudumööda nii suuri muutusi kui ka riigi igapäevaelus arutelu vajavaid probleeme, siis lugesime RiTo siht-rühmadeks kõiki Riigikogu tööga seotud põhiseaduslike institutsioonide, Eesti riikluse ja ühiskonna arenguga tegelevate kõrgkoolide õppetoolide ning huvitatud äri- ja mittetulundusühingute esindajad. Eraldi sihtrühmana nägime teisi parla-mente, samuti välisriikide saatkondi Eestis – seda RiTo esikaanelt algava ingliskeelse *summary* kaudu. ECPRD koostöövõrgus (47 Euroopa parlamendikoda ja USA Kongress) oli siis kokkulepe, et *summary*’te põhjal saab iga riik ise huvi korral tõlkimist kaaluda (Kasemets, Siivelt 2000).

RiTo tulevikuvisioni arutelul 2001. aastal rõhutas toimetuskolleegiumi liige Anu Toots, et RiTo esimene missioon on „eestikeelse ühiskonnateaduse edenda-mine (riigiteadus ei tohi olla igav ega aru-saamatu!),“ ja teine, olla „postindustriaalse vaimu kandja ja osalusdemokraatia eden-daja, kus „võimu aluseks on oskusteave

ja mõjukas on see poliitik, kes teab“. Suureneb avalikkuse teadlikkus, poliitika läbipaistvus ning osalemise võimalus. RiTo avaneb enamasti elitaarsele seltskonnale ja eliidi avardamine on Eestile väga oluline.“ (Kasemets 2001, 9).

POLIITIKAGA SEOTUD TEADUSUURINGUTE AVALIKUSTAMINE JA KASULIK TAASKASUTUS AVALIKES HUVIDES

Tunnistan, et mulle õigusloome-sotsioloogina oli ja on eestikeelsete teadusuuringute süsteemsem sidumine Riigikogu teabekeskonnaga ning oluliste analüüside suuremale hulgale kasutajatele kättesaadavaks tegemine RiTo tähtsaim missioon. Teadsin ette, et algusaastatel ei saa RiTo ühiskondlik kasutegur olla suur. Aga, palun kujutage ette seda ministeeriumidest, ülikoolidest, riigikontrollist, pankadest, uuringufirmadest, teistest parlamentidest, ÜROst jm Riigikogu komisjonidele ja osakondadele (sh MSI) edastatud tohutut uurimisraportite, analüüside, aruannete jm teabeallikate hulka kuust-kuusse, mis sageli liikus laualt otse prügikasti, heal juhul 1-2-3-4 inimese sahtlisse, raamatukokku või arhiivi. Mida te oleksite seda nädalast-nädalasse nähes tundunud? Mul oli sellest rahvusliku ressursi kasutusest (st mittekasutusest) kahju, mõeldes nii riigikogusisesele kui ka teiste riigiasutuste ja ülikoolidega infovahetusele. Eriti kaks viimast, sest juba kolmanda RiTo numbri ilmumise järel rääkis RiTo veebiversiooni kasutajate statistika selget keelt: arviliselt oli kõige rohkem lugejaid ministeeriumidest ja ülikoolidest.

RiTo avaldamise võimalus tõstis mõnikord motivatsiooni ka kiirel tööajal. Üks tänu RiTole algatatud uuring keskendus riigi tellitud rakendusuuringute ja analüüside kaardistamisele ning küsimusele, kui võrd neid maksumaksja rahaga tellitud uuringuid on kasutatud elanikkonna heaolu mõjutavate arengukavade, õigusaktide ja projektide mõjude hindamises. Riigikantselei, ministeeriumide,

Riigikontrolli ja Riigikogu peale tuli kokku vaevalt 1/5 ning lisan sin pealkirja „teel teadmistepõhisema poliitika, õigusloome ja avaliku halduse poole“ (Kasemets 2002, 107).

See ei ole RiTo uudis, et poliitika on pigem kokkuleppimise kunst kui teadus ja parlamendis *teadus pole seadus ja seadus pole teadus*, sh „RiTo esitatud sotsiaaluuringute ülesandeks on ehitada sild Riigikogu valikute ja ühiskonna muutuvate probleemide seostamiseks (vt rubriiki „Uuringud ja arvamused“), kuid palun ärge imestage, kui vahel hakkavad uuringute andmed RiTo-s elama oma elu.“ (Kasemets 2000c, 8). Teise RiTo numbri peatoimetaja veerus ma pidasin seejuures silmas (aga ei kirjutanud) eelkõige poliitikute ja huvirühmade juhtide artikleid. Nad kipuvad sageli valima oma väite toetuseks endale sobivate uuringute tulemusi ja vaikivad suurest pildist. See on parlamentide poliitilises interaktsioonis loomulik, see mõte jäi ka Toomas Savi RiTo esimese numbri avaartikli peatükki „1. Demokraatia ega riik ei saa kunagi valmis“: „/.../ Parlamenti seostatakse eelkõige õigusloomega, mis on oma olemuselt ju ühiskonna mitmesuguste poliitiliste, sotsiaalsete, majanduslike või kultuuriliste ühenduste kompromisside ja mõjude montaaž /.../ Riigikogu arutelusid mõjutavad paljud infoallikad /.../ Tihti on parlamendil rohkem infot, kui ta suudab kasutada /.../ Rahvusvaheline kogemus näitab, et üldjuhul suudavad poliitikud info ülekülluse olukorras tegutseda ratsionaalselt, kui nad võtavad arvesse erakondade ja komisjonide nõunikke ning teiste ekspertide nõuandeid“ (Savi 2000, 11–12). Teaduse kasutamine riigi kodanike usaldust, heaolu, lojaalsust jm taastootvas õigusloomes on vaadeldav protsessina nagu minu-sinu-tema-meie elukestev õpe. Kuidas kujundada keskkond, kus poliitikutel, ametnikel jt on kasulik kasutada Eesti poliitika- ja õigusloomes Eesti parimate käitumis- ja sotsiaalteadlaste teavet, see on üks mu uurimistöõde võtmeküsimusi

Fotod näituse „101 Eesti poliitilist karikatuuri 2003“ avamiselt Rahvusraamatukogus. Näitus kajastas hästi 2003. aasta tähtsündmusi, sh Eesti Euroopa Liiduga ühinemise kampaniaat.

Foto: Riigikogu Kantsleji fotoarhiiv 2004

alates RiTo avanumbrist (nt Kasemets 2000b, 159; 2002; 2009; 2016; 2018).⁴

101 EESTI POLIITILIST KARIKATUURI

Rõhutasime, et kõik RiTo lugejad võivad saada RiTo kaasautoriteks, samuti et oodatud on teksti ilmestavad joonised, tabelid, graafikud ja asjakohased fotod või karikatuurid. Hoolitsesin ise Eesti päeva- ja nädalalehtede poliitiliste karikatuuride

⁴ Idealismi, lootuse ja teadmiste väge mul jätkus tänu üliõpilaspõlve õppejõududele (sh Asser Murutar, Marju Lauristin, Peeter Vihalemm, Henn Käärrik, Ülo Vooglaid; Andrus Saar jpt) ning töökaaslastele. Ikka selle nimel, et seal, kus võimalik, luua eeldusi parima teabe kasutamiseks inimeste elu mõjutavate strateegiate, seaduste jm otsuste tegemisel. Tasub uskuda, loota ja tahta, et Eestijuhitide väärtused ja mõtlemisrutiinid lähevad ajas paremaks nagu nt Otepää kõrgstiku lõunanõlvadelt kogutud viinamarjade vein.

näituse ja võistluse eest aastatel 1999–2000 ja 2003–2004, täiendades minu Tartu Ülikooli ajakirjandusõpingute (1988–1993) aegse õppejõu Harald Peebu koomiliste žanrite kursuse metoodikat karikatuuride kangusastmete hindamiseks. Peebul oli moto: „Huumor öeldakse olevat väga demokraatlik. Naerma sundida ei saa. Naeru ära keelata ka mitte.“ (Kasemets 2000a, 286; Kasemets, Berg 2004, 177). Sellist poliitiliste karikatuuride aastanäitust ja -võistlust võiks korrata, sest tänapäeval on autorite ja ajalehtedega kokkuleppel digitaalse karikatuurinäituse tegemine ning eestlaste kui naljarahva e-hääletuse teel eelmise aasta 101 parima poliitilise karikatuuri valimine oluliselt lihtsam.

TAGASI RIIGIKOGU PÕHISEADUS- LIKE ÜLESANNETE JUURDE: PÕHI- SEADUS KUI PEEGLIKE SEINA PEAL

Pühendasin põhiseadusele RiTo teise numbri peatoimetajaveeru, alustades ühest koolipoisi pildist, mis kujutab demokraatiat suure keha, miljoni peaaju, viipavate-valivate kätepaaride ja kahe jalaga, mis astuvad kordamööda valimistest valimisteni. Ja edasi läks nii: „Riigikogu vaatab rohkem homsesse ning tegeleb seadusandlikke presedente luues Eesti tuleviku kujundamisega. Selles ühistöös püüavad rahva valitud poliitikuid aidata ning mõjutada paljud – ka RiTo autorid. Minult on küsitud, mida mõtleme RiTo sihiseadega „Riigikogu Toimetiste eesmärgid lähtuvad Riigikogu põhiseaduslikest ülesannetest.“ Need ülesanded on kirjast põhiseaduse peatükkides „Riigikogu“ ning „Seadusandlus“ /.../ „Põhiõigused, vabadused ja kohustused“ ja „Rahvas“ sätetes, sest Riigikogu on selle maa rahva esinduskogu. Võib ka küsida: milline on meie noore põhiseaduse vaim ja mõju riigi(kogu) käitumisele? Vahel teeb teiste parlamentide uurimine küsimuse kergemaks. Võib ju rahvahääletusega 1992. aastal valitud riigiõiguslikul rajal eeldada, et demokraatlike parlamentide kuus klassikalist ülesannet sobivad Riigikogule. Need RiTo sihiseade ja põhiteemadega seotud ülesanded on:

- ▶ seadusandlus, sh seaduseelnõude õigusliku, majandusliku, sotsiaalse jms mõju hindamine;
- ▶ valijate ja samuti oma parlamendi esindamine sise- või välispoliitilistel aruteludel;
- ▶ täitevvõimu seadustega määratud tegevuse ja riigieelarve kasutamise kontrollimine;
- ▶ poliitiline dialoog, soovitude ning otsuste andmine valitsusele (sh riiklikud programmid);
- ▶ avalikkuse informeerime seaduste eesmärkidest, põhjustest ja võimalikest kõrvalmõjudest, samuti huvirühmade esindusühenduste kaasamine seadusloomesse;
- ▶ sotsiaalsete konfliktide maandamine

poliitilisel teel ja sotsiaalse dialoogi toetamine.

Riigikogu ülesandeid võib käsitleda ka kommunikatsiooni juhtimisena – kui parlamendile omase info hankimise, mõtestamise, töötlemise ning levitamise protsesse. Millist infot ja millal vajavad Riigikogu liikmed otsustamiseks ja millist infot ootavad valijate erinevad rühmad Riigikogult? Riigikogu avaliku teenusena käsitletavat infotööt (seadused, kõned, stenogrammid jpm) konkureerivad infoturul inimeste tähelepanu ning tunnustuse võitmiseks. Seetõttu muutuvad aina olulisemaks Riigikogu kui õigussüsteemi kujundamise südame maine ning teenuste kvaliteet. Riigikogu suhtekorraldusprobleem on, et lisaks Riigikogu liikmetele, ametnikele, teadlastele ja ajakirjanikele kujundavad Riigikogu ja seaduste mainet kaude kõik riigiga (seadusega) politseis, omavalitsuses, ministeeriumis või kohtus kohtuvad inimesed. Tean sotsioloogina juhtumeid, kus omavalitsuse ametnik on inimese probleemi käsitledes kogu süü pannud halva seaduse ehk Riigikogu arvele... Õigusloome kvaliteedi ja ühiskonna ootuste uurimine on RiTo üheks sihiks, sest Riigikogu missiooniks on ju õigusriigi taotlemine. Taevariigi taotlemine eneses võib olla lihtsamgi kui õigusriigi taotlemine kogu ühiskonnas, sest õigusriikluse eelduseks on riigi usaldusväärsed institutsioonid ja poliitiline kultuur, kus kõik võimukandjad, sh parlament ja kirik, *peavad oma kohustuste täitmisel juhinduma seadustest, mis on kohaldatavad erapooletult kõigile, kes kohaldamisulatusse satuvad.* (Kasemets 2000c, 7–8). Kordamine võib olla tarkuse ema, aga arusaamine tuleb aastatega.

RIIGIKOGU PEEGELDUSED AJAKIRJANDUSES

Mulle on alati teinud tuska, kui meediasse lipsavad süüdistused Riigikogu kui institutsiooni aadressil. Kui ajakirjanik või mõne huvirühma esindaja ei viita poliitilise otsustuse juures isiklikule ega erakondlikule tasandile, stenogrammile või hääletusstatistikale, siis on see avalikkuse

juhtimine valejälgedele. Teisalt, *täitevõimu turvamine* on parlamendiamuse ülesanne, kuid meediatule sage suunamine ministrite asemel 101-liikmelise Riigikogu pihta, et see täidaks poliitilise pinget maandaja rolli, on kahe teraga mõök. 2000/2001 seondus pinget ministriumide kiirkäigulise seadusloome ning Eesti Raudtee erastamise kavaga, samuti „Riigikogu ebapiisava informeerimise ja tagatipuks asja ametkondliku või poliitilise õigustamisega viisil, mis kahjustab Riigikogu kui seadusandliku institutsiooni legitimsust üldiselt.“ (Kasemets 2001, 7).

„TAGASI ALGUSE JUURDE:
1918. a kuulutati välja Eesti Wabariik.

See Vabadussõjas 1918-1920 ja Laulva revolutsiooniga 1987-1992 tagasi võidetud riik on minu-sinu-tema elukeskkond, mida saame õigusriiki ning kodanikuühiskonda taotledes üheskoos hoida ja ka palju rohkem mõjutada kui globaalselt sooje- nevat kliimat või palavikuliste börside majanduskõveraid.“ (Kasemets 2001, 10).

Ajas tagasi mõeldes on paljud RiTo kaasautorid mu mõtet mõjutanud – peatoimetajana sageli öötundidel meie tarkade inimeste tekste lugedes ja Eesti Kunstnike Liidu esindajate valitud kunstiteoseid vaadates tundsin end tihti justkui vaimse varakambri hoidjana, meie ilusa *inimeste maa* teenistuses, meie rahva *vaikiva enamuse* teenistuses.

KASUTATUD ALLIKAD

- ARJAKAS, K. (2000). Meie parlamentaarsest suhtlemiskultuurist, aga teisest vaatevinklist. – Riigikogu Toimetised 2.
- GRÄZIN, I. (2000). Eesti poliitilise kultuuri apologetika. – Riigikogu Toimetised 2.
- KASEMETS, A. (2000a). Eesti poliitiline karikatuur: heatahtlikust huumorist salvava satiirini. – Riigikogu Toimetised 1, 286–298.
- KASEMETS, A. (2000b). Seaduseelnõude seletuskirjade informatiivsus sotsiaal-majanduslike mõjude, eurointegreerimise ja osalusdemokraatia valdkonnas. – Riigikogu Toimetised 1, 159–183.
- KASEMETS, A. (2000c). Peatoimetaja veerg. – Riigikogu Toimetised 2, 7–9.
- KASEMETS, A. (2001). Peatoimetaja veerg. – Riigikogu Toimetised 3, 7–10.
- KASEMETS, A. (2002). Rakendusuringute ja analüüside tellimine valitsusasutustes 1999–2001: teel teadmistepõhise poliitika, õigusloome ja avaliku halduse poole. – Riigikogu Toimetised 6, 107–117.
- KASEMETS, A. (2003). Sotsioloogilised uuringud kui peegeldus parlamendile, turule ja kodanikuühiskonnale. – Riigikogu Toimetised 8, 134–144.
- KASEMETS, A. (2009). Lõhe õigusloome normide ja faktide vahel 1998–2009 mõjude hindamise ja kaasamise teabe esitamisel. – Riigikogu Toimetised 19, 104–115.
- KASEMETS, A. (2014). Amet annab avastamisrõõmu. – T. Kaljumäe (koost). Parlamendi parem käsi. Arhiivinoppeid ja mälestuskilde Riigikogu Kantslei ajaloost. Eesti Rahvusraamatukogu, 202–206.
- KASEMETS, A. (2016). Teadmistepõhise poliitika ja õigusloome kaksteist institutsionaalset eeldust. – Riigikogu Toimetised 34, 149–162.
- KASEMETS, A. (2018). Institutionalisation of Knowledge-Based Policy Design and Better Regulation Principles in Estonian Draft Legislation. (Doktoritöö, Tartu Ülikool). University of Tartu Press – hdl.handle.net/10062/62643
- KASEMETS, A., BERG, E. (2004). Sada ja üks Eesti poliitilist karikatüüri. – Riigikogu Toimetised 9, 177–182.
- KASEMETS, A., HAMMER, K., HAAV, K., KIRCH, M., MÄNGEL, T. (toim). (1999). Society, Parliament & Legislation. The Role of Socio-Economic Studies and Parliamentary Information and Research Services in Legislation. Tallinn: Riigikogu Kantslei.
- KASEMETS, A., SIVELT, Ü. (2000). Uus parlamentaarne foorum – mis, miks, kellele ja kuidas edasi? – Riigikogu Toimetised 1, 305–307.
- LAURISTIN, M. (2001). Kas oskame ja tahame kasutada uue meedia võimalusi demokraatia edendamiseks? – Riigikogu Toimetised 3.
- LUKAS, T. (2001). Jakob Hurdast teadmistepõhise Eestini. – Riigikogu Toimetised 3.
- ROBINSON, W. H. (2003). Teadmus ja võim – uuringute ja demokraatliku seadusloome olemuslik side. – Riigikogu Toimetised 7, 189–199.
- ROBINSON, H. W., WELLBORN, C. H. (Eds.) (1991). Knowledge, Power and the Congress. Congressional Quarterly.
- SAVI, T. (2000). Toimetisi teele saates. Mõtteid parlamentarismist, demokraatiast ja Riigikogu suundumustest. – Riigikogu Toimetised 1, 10–18.
- SIBUL, H. (2000). Essõna. – Riigikogu Toimetised 1, 6–7.
- SIRENDI, A. (2001). Parlamendi side rahvaga meedia kaudu ja läbi meedia prisma. – Riigikogu Toimetised 3.
- TAAGERPERA, R. (2000). Parlamentaarne kultuur üldise suhtlemiskultuuri taustal. – Riigikogu Toimetised 2.